

Tatiana PRODAN

Interviul a fost realizat de Irina Condrea în anul 2003, în cadrul Proiectului internațional „Limbă și identitate”, Universitatea Leipzig, Germania 2003-2006

Doamna Tatiana Prodan, medic de profesie, doctor în medicină, este originară din Chișinău, provine dintr-o familie foarte cultă și înstărită. S-a format în perioada interbelică, fiind elevă a liceului „Regina Maria”, apoi a liceului „Natalia Dadiani”. În amintirile sale evocă aspecte importante ale vieții social-politice din regiune, cum ar fi sistemul de învățământ interbelic, apoi trecerea la școala de tip sovietic, iar ulterior trecerea învățământului superior la limba română și la grafia latină. Expune, ca martor ocular, evenimente de importanță majoră, cum ar fi cedarea Basarabiei la 28 iunie, 1940, războiul, schimbările de regim și felul cum au trecut prin aceste evenimente și cum s-au format și au activat intelectualii basarabeni.

UN DIALOG DESPRE LIMBA ROMÂNĂ DIN BASARABIA (II)

IC: Deci aveți diplomă și de bacalaureat românesc și de școală sovietică?

TP: Da, sigur că da, sigur că da, da altfel nu puteam să urmez mai departe. Însă bacalaureatul la români, doamnă, era mult mai serios decât atestat zrelosti. Și mult mai serios decât cum e acum. Știți cum era comisia de bacalaureat? Toți profesorii erau veniți de undeva. Unul nu era al nostru de la Chișinău. Toți făceau cunoștință în ziua aceea când se întâlneau în sala de bacalaureat. Și neapărat președintele era profesor universitar. Noi l-am avut pe Ștefan Ciobanu, care a fost și membru în Sfatul Țării. Și toți, toți erau, nu se cunoșteau deloc. Profesorul de română de la Timișoara, profesorul de istorie venea de la Târgu-Mureș, profesorul de cutare de la București, profesorul de cutare – ab-so-lut nu se cunoșteau deloc. Nici un fel de protecție. Mai departe. Partea orală a examenului era așa: publică. Adică toată comisia stătea la o masă lungă și câte un elev trecea pe la fiecare membru al comisiei – ceea ce era examenul oral. Și în sală – cine dorea intra, numai să nu facă zgomot. Și câte unul din profesori mai vroia să facă și bancuri, da nouă numai de bancuri nu ne ardea atunci când dădeam. Și țin minte una din întrebări, de exemplu, câte

pietre sunt în România? Înțelegeți ce vreau să spun? Piatra-Neamț, Piatra Craiului, Piatra nu știu care acolo, și chestii de astea, mă rog, ca să facă impresie. Era foarte serios, partea a doua a examenului era tot așa, îți dădea o coală de hârtie, în partea de sus din dreapta trebuia să-ți scrii numele de familie, prenumele, tot, și pe urmă se îndoia și nu că se lipea, da cu timbru sec se trecea, așa că nu se putea dezlipi la dorință. Și pe urmă, când se puneau notele de-acuma, când toată comisia era strânsă, atunci se dezlipea și se spunea „Acolo-i nota cutare”. Așa că era mult mai complicat, mi se pare, decât cum e acum. Nu? Eu nu știu, acum auzi așa povești despre bacalaureatul ăsta, încât..., poate nu toate sunt adevărate, da...

IC: Ați urmat facultatea?

TP: Și pe urmă am dat examenul de admtere la medicină, asta era războiul de acum, în 41. Aici nu era facultate de medicină, la Iași am dat, am fost la Iași și am dat examene de admitere la medicină, am trecut examenul, cu toate că era concursul foarte mare, pentru că studenții de la medicină nu erau luați pe front, de la alte facultăți putea să-i ieie, să-i mobilizeze, da de la medicină și de la politehnică, două facultăți erau

de la care nu erau mobilizați, rămâneau până terminau. Și din cauza asta, bineînțeles, era un aflux extraordinar la aceste două facultăți. Nimeni nu vroia pe front să se ducă, doamnă. Da, înainte de asta a trebuit să prestez muncă de război, aici tocmai a fost eliberat Chișinăul și după aceea erau luptele mari la Odesa, foarte mari lupte erau, crâncene. La Iași am făcut un an. Cu studiile a fost așa: în 40 au venit rușii, în 41 a început războiul, eu am făcut în anul 41-42, 42-43 clasa a șaptea și a opta, în 43 am dat baccalaureatul, în toamna anului 43 am dat examenul de admitere la Iași și am început cursurile la medicină. În 44 a fost operația Iași-Chișinău, aici au început luptele și părinții mei au hotărât să se evacueze în România. Însă războiul era în toi, trenul cu care călătoream a nimerit sub bombardamente, a fost ceva îngrozitor. Dar nu am mai ajuns la rudele de la București, mai multe familii de refugiați basarabeni am fost repatriați forțat înapoi la Chișinău, în toamna anului 1944.

IC: Și ați făcut studii aici, la Universitatea de medicină?

TP: Aici la universitate ne-a primit, primul nostru director, a fost unul din Transnistria, Soroceanu, există și strada Soroceanu undeva în Chișinău. Doamnă, a fost un om extraordinar acest Soroceanu. Era mare patriot pentru Moldova, cu toate că era transnistrean. Și a fost, la Petersburg, era medic de specialitate. Și el vroia să primească studenți aicea, așa ne primea cu dragă inimă, care când putea și cum venea, și el strângea tineri, căuta să creeze o facultate de medicină în infernul cea care era atunci, orașul era ars, doamnă, erau cazuri de canibalism în oraș. Erau ruinele celea îngrozitoare, lumină electrică nu era, tramvaie nu erau, aia nu era, pâinea pe cartelă, în fine, era o viață extrem de grea. Și el a făcut cum a putut, până s-a ajuns într-acolo, încât se făceau bordeie în pământ, pentru ca să aibă unde dormi studenții. Era foarte distrus orașul, însă el a fost, într-adevăr, un om extraordinar, care ne-a sprijinit pe toți basarabeni extraordinar de mult. Și chiar pe

același Testemițeanu el l-a primit atuncea la institut. Că dacă nu era el, nu era nimic.

IC: Și la institut aicea de-acuma se făceau studii în limba rusă?

TP: Numai în rusă. Numai. Pentru că institutul ăsta a fost adus, ăsta-i institutul numărul trei de medicină de la Leningrad, care a fost evacuat în Kaukaz. Și când au ajuns nemții în Kaukaz, ăștia au nimerit sub nemți și înapoi Leningradul nu vroia să-i primească, sub pretextul că s-au aflat sub ocupație nemțească (o învinuire gravă pe atunci). Da Soroceanu a auzit povestea asta și s-a dus la Moscova și zice dați-mi-i la Chișinău. Și a reușit, și a adus cadre extraordinare, profesori mari, asistenți, au venit cu laboratoare, cu echipamente, cu bibliotecă, cu tot absolut cu tot.

IC: Și aicea deci se făcea medicină în limba rusă. Bine, dumneavoastră știind rusa, vă descurcați, dar erau și persoane care nu știau.

TP: Iată am să vă arăt cum ne ajutam. Erau diferiți studenți, în ce sens – erau studenți veniți din Rusia, erau studenți din Ucraina, erau studenți care au făcut războiul, s-au demobilizat, aveau invalizi de război săracii, care n-aveau un picior, aveam evrei de câteva categorii – evrei care au fugit din România de frica nemților și au venit în 40 aicea, erau evrei care pe urmă s-au evacuat în Rusia, erau evrei din Rusia, care au fost comsomoliști, pe urmă membri de partid care au fost, aveam evrei din Chișinău, în fine. Vă spun, era ceva așa de diferit, și ca pregătire. Eu eram cu un an de medicină, de exemplu – nu m-au primit în anul doi, că au zis că eu n-am învățat marxismul, că aicea se învăța marxismul. Eu nici n-aveam pretenții, eram mulțumită că am devenit studentă, dar aveam colegi care aveau cinci clase de liceu, șase clase de liceu ne terminate, erau unii cu școală normală, cu școală nu știu de care profesională, în fine, de tot felul. Și bineînțeles că era extraordinar de greu să învețe pentru aceia care nu știau limba rusă. Cărți nu erau, doamnă, noi la început stăteam

în picioare, că n-aveam nici bănci pe ce să ne așezăm. Pe urmă au apărut, că săracul tot ce putea făcea ca să avem condiții, directorul ăsta de institut Soroceanu. Și pe urmă au apărut bănci, puteam să stăm barem. N-aveam pe ce scrie, caiete nu se vindeau, hâtrie nu era. Unde-ți găseai ceva cărți vechi, păi dacă scriai cu cerneală, peste scris, ca să avem niște conspecte, ca să putem învăța barem ceva – n-aveam cărți, n-aveam nimic. Pe urmă au început să ne dea câte un manual de anatomie pentru toată grupa. Anatomia este obiectul principal în anul unu-doi de facultate. Deci, ne strângeam seara ca să învățăm împreună, da pe stradă nu puteai să umbli, că era periculos, străzile nu erau luminate, vă spun, erau cazuri de canibalism, așa că nu puteai. Și dormeam la fete la cămin, acolo, cu câte una într-un pat, pentru ca să pot să învăț, stăteam până seara târziu și pe urmă în grup mergeam la cămine. Erau condiții foarte grele, însă noi, eram grupă moldovenească, au făcut o grupă moldovenească. Separată, pentru că era diferență între pregătirea noastră și pregătirea celorlalți care aveau școala rusă și nu știu ce. Însă, până la urmă, a mers bine. Mai întâi dădeam examenul la marxism-leninism, atuncea când a fost asta. Fără manuale, numai cu istoria „Kratkii kurs VKPB”, atâta. Scrisă în limba rusă. Bineînțeles că ăstora care abia au învățat limba rusă, le venea ex-tra-or-di-nar de greu! Și aicea a venit un instructor de la comitetul central, în primul an de învățământ, după război, era cu totul altă atmosferă. Și a venit acela ca să fie prezent, să vadă cum se dau examenele, ce au reușit studenții. Doamna care ne preda marxism-leninismul, ea ne-a spus că ea a fost țesătoare, tkaciha, la nu știu ce fabrică acolo, și noi, zice, ne-am dus, când a fost revoluția, noi ne-am dus la Lenin, ca să cerem ca directorul să fie dat afară, inginerii toți să fie dați afară și să rămânem noi să conducem. Da Lenin s-a uitat așa – asta ea ne povestea, la lecții – și zice că „idite delaite svoio delo, i ne lezite kuda vî ne ponimaete”, știți, ea ne-a spus asta. Pe urmă ne povestea despre academicianul Pavlov, că vroiau să fie cu ei, foarte mult țineau ca el să treacă de partea revoluției, dânsul nu vroia, cu toate că i se făceau, fel de fel

de atenții i se acordau, ca mașina, i se trimitea o mașină atuncea, pe timpul acela, și îl aștepta mașina, iar el mergea pe jos, nu vrea să se suie, că „mne ne nujnî podaciki”, spunea. Și chestii de astea interesante ne povestea, însă ca profesor era extrem de slabă, vă închipuiți? Tkaciha, predă marxismul. Însă ea vroia ca să știe toată lumea. Și vine acela, ca să asiste la examen. Ea atunci, foarte deșteaptă – da eu aveam note bune, mie mi-au dat chiar și stipendia Stalin, vă închipuiți, pentru că am dat foarte bine sesia, aveam pregătire, doamnă. Și ea atuncea imediat ne cheamă pe cei mai buni ca să dăm, să răspundem, ca să vadă ăsta, să fie de față... și-o să plece, ce-i mai trebuie lui. Și mă cheamă, foarte frumos ca să răspund. Eu răspund, am luat bilet, erau câte cinci chestiuni, întrebări la fiecare bilet, răspund prima întrebare, răspund a doua întrebare, răspund a treia întrebare, da ăla, instructorul de la comitetul central, zice: cito vî eșcio sprașivaete, ona je precrasno znaet, stavite ei piatiorku i otpustite eio. Da ea față de mine – atmosferă, vă închipuiți? – îi răspunde lui: a ia ei piatiorku ne postavliu. On govorit: pocemu vî ei piatiorku ne postavite, ona je vam vsio otvetila, govorit. – Ona bila vo vremea rumân străjerom. Vă place? Vă place, doamnă, examen, atmosfera de examen. Argumentez. Da el zice: nu tak cito, oni vse cajetsea bili străjeri, govorit, tak u nih bâlo. Într-adevăr, străjeri eram toți, toți elevii erau străjeri, era o organizație, da. Govorit, hvatit, cito vî eio sprașivaete, u vas eșcio stolioco studentov, vî je vidite, ona vam precrasno otvetila, cito je vî eșcio hotite? Nu, ladno, govorit, esli vî tak hotite, ia ei postavliu, zice, no ia bî ne postavila. Vă place? După aceea, el pleacă, da ea-i interesată ca să dea cât mai mulți bine, știți cum în școala sovietică era – uspevaemosti. Și toți profesorii răspund de uspevaemosti, așa că nu se simte ea bine ca la obiectul ei, marxismul, răspunsurile să fie proaste. Și atuncea ea mă cheamă înapoi, după toate acestea, și-mi spune: vî seadete zdesi i budete perevoditi im, oni budut otveceati, a vî budete mne perevoditi, oni budut po-moldavski otveceati, a vî mne budete perevoditi po-russki. Tak cito siadite zdesi, i si dite. Ia, govoriu, razreșite togda ia viidu, toliko,

i scaju, tam u menea sumka ostalasi, vsio, govoriu. Ies și spun (colegilor): voi, zic, să nu tăceți, zic, spuneți „Tatăl nostru”, spuneți ce vreți, nu mai spuneți.

IC: Ea nu înțelegea nimic?

TP: Ea nici un cuvânt nu-nțelegea. Le-am zis colegilor, spuneți ce vreți, ce vă amintiți spuneți măcar „Tatăl nostru”, da spuneți.

IC: Ca dumneavoastră să le puteți traduce.

TP: Eu, dacă tăceți, eu nu pot traduce, tăcerea voastră, zic. Ceva, zic, spuneți, și eu mă voi descurca. Da eu eram sigură că asta numai în grupul nostru se știe, că, „moldavskaia grupa” era, știți. Și, grupa noastră a dat cel mai bine examenul din toată sesia.

IC: Ați răspuns pentru toți?

TP: Pentru toți am răspuns. Ce-am auzit eu atuncea! Tot ce vreți am auzit. Toate poeziile care le știam în școală, toate poveștile, tot ce vreți.

IC: Toți spuneau ce știau...

TP: Da nu tăcea nici unul, știți? Da ea bănuia ceva, că prea bine răspund ei. Însă asta nu era în detrimentul ei. Și așa se uită la mine și zice: a vî pravilino perevodite? Da eu zic, esli vî mne ne dovereaete, ia uidu togda. Net, net, sidite, sidite i perevodite.

IC: Ați făcut examenul cela bine.

TP: Foarte bine am făcut. Da eu una eram sigură că nimeni nu știe.

IC: Ei bine, ați mai tradus, chiar ați activat în calitate de traducător.

TP: Doamnă, am tradus cărți, foarte multe cărți.

IC: Ați tradus când lucrați cu studenții, pentru studenți.

TP: Pentru studenți. Da, da la comanda editurii „Cartea moldovenească” sau cum se numește.

IC: Editura, da.

TP: Editura „Cartea moldovenească”. Ciuși era acolo șef, erau și alții, nu mai știu dacă mai sunt ei acuma în viață. Și am tradus și cărți și mulți din noi au tradus cărți, care știau, așa.

IC: Da cum a fost când s-a trecut la studiile în limba „moldovenească”?

TP: Doamnă, eu când am terminat institutul, am terminat în 50 institutul, și ne-au trimis să lucrăm doctori, am lucrat la Zgurița trei ani, pe urmă am fost mutați la Camenca. Camenca era o regiune în care se vorbește mereu rusă, dacă știți.

IC: Da, da, în Transnistria.

TP: În Transnistria, sigur că da. Și ne-au trimis acolo la Camenca, și vreau să vă spun foarte interesant, că la Camenca erau, înaintea soțului meu, soțul meu a fost trimis ca director de spital și chirurg, eu am fost trimisă ca obstetrician ginecolog. Și acolo la Camenca era organizație de partid, era totul extraordinar de pus la punct. Și, însă înainte ca soțul meu să devină acolo șef de spital, trei ruși au fost scoși din funcția de șefi de spital, ruși care au făcut războiul, de pe front, tot. Unul era narcoman, unul făcea afaceri grozave, altul nu știu ce bătaie făcea, și trei au fost scoși. Noi am venit, noi eram obișnuți să lucrăm ca lumea, vream să lucrăm bine și lucrăm bine, locuiam în curtea spitalului, că el era șef de spital, tot. Așa de frumos s-a purtat cu noi primul secretar, de acolo. Noi nu știam că el era din Siberia, dar era însurat cu nepoata unui profesor universitar din Lvov, profesor celebru era pe atunci. Și dintr-o familie foarte bună. Și doamnă, așa ne-a sprijinit, că el a

văzut că soțul meu a refăcut electricitatea acolo, a făcut câte și câte. Noi lucram, într-adevăr, cum credeam noi că trebuie să lucreze doctorii. Și lucram și zi și noapte lucram acolo și tot, că s-a ajuns până acolo, încât – da părinții mei erau deportați din 49, noi eram acolo din 50, eram de-acum cu părinții plecați. Și când le-a dat drumu, după moartea lui Stalin, când au început să-i elibereze pe deportați, foștii deportați, părinții mei, au venit la mine. Noi locuiam în curtea spitalului, erau numai ruși, nu erau basarabeni acolo. Și, vă închipuiți, de-odată intră mașina primului secretar, intră în curtea spitalului, și vine el cu soția lui și a sărutat-o pe mama, și pe tata...

IC: Pe parcursul carierei dumneavoastră a trebuit să treceți permanent de la o limbă la alta, de la rusă la română, de la română iar la rusă, cum a fost?

TP: Foarte greu, să nu credeți că-i ușor asta. Toate foile de observație, la toate spitalele din Republica Moldova se scriau în limba rusă. Numai în limba rusă. Toate conferințele medicale – în limba rusă, toate lecțiile la medicină se predau numai în limba rusă.

IC: Dar la facultate, la medicină se făceau cursuri totuși în română?

TP: Noi n-aveam ce face în română, noi n-aveam cursuri în română.

IC: Dumneavoastră ați predat în limba rusă?

TP: În limba rusă, la început. Da pe urmă, de-acuma, nu mai țin minte în ce an s-a introdus limba română, când am început... am fost rugați să traducem cărți, să avem manuale, s-au tipărit manuale, și am undeva, mi se pare, că, de-astea, tipărite la mașină, cărțile.

IC: Dar, în spital, în exercitarea funcțiilor dumneavoastră, în limba rusă continua?

TP: În limba rusă se scria, da, la început.

Da, pe urmă, nu mai țin minte, în limba română eu n-am scris, mi se pare. Foaia de observație nu se scria decât în rusă. Doamnă, nu se putea, pentru că foile de observație sunt un document, înțelegeți? Documentul acesta – multe se pot întâmpla, ele se păstrează în arhivă, ori dacă tot spitalul e în limba rusă, în frunte cu șeful spitalului, cu toate celea, actul ăsta n-are valoare. Pe urmă, pe urmă, de-acuma zău nu mai țin minte, însă n-a fost, n-a fost. Însă lecțiile le țineam în limba română. Am început, la facultate. Iată m-am întâlnit la o înmormântare mai demult cu doamna Rusu, care este șefă de catedră la infecțioase, iar soțul ei Oleg Rusu este șef de spital la neurologie, ați auzit de Rusu? Ea a fost studenta noastră și ea-mi spunea că zice când ați citit lecții în limba română, că ei au fost primii mei studenți. Că ea zice a venit așa de încântată acasă, că, zice mamă, uite ni s-au citit lecții în limba noastră. În sfârșit, zice. Ea totdeauna-mi spune că dumneavoastră ne-ați citit în limba română lecții. E altă terminologie, doamnă, dar la spital nu poți, nu poți. De exemplu, actul nașterii, la fiecare 2-3 ore trebuie să știi, să scrii ce se întâmplă cu femeia asta, da aicea vine schimbul tău, vine o rusoaică, de exemplu.

IC: Acuma s-a trecut în română.

TP: Ei, asta-i altceva, acuma s-a trecut, da, da atuncea, atuncea abia se trecea, vă spun, abia lecțiile am început să le citim și pe urmă m-au pus să primesc lecțiile, profesorul m-a pus să primesc examen, eu am primit examen.

IC: În limba română de-acuma?

TP: În limba română.

IC: Ei au învățat de-acuma, generația aceasta a noastră, au învățat în limba română. Dar cred că era destul de dificilă trecerea asta, cum era, medicii cum vorbeau?

TP: Foarte greu, extrem de greu. A fost foarte greu, o perioadă extrem de grea, doamnă. Mai greu, mai, mai greu era mai greu la noi

decât în alte domenii. Pentru că vă spun, bolnavul trece dintr-o mână în alta, nu poți să scrii în două limbi în foaia lui de observație.

IC: Bine, dar studenții învățau în limba română, documentația era în limba rusă, așa era?

TP: Așa era, pentru că generația asta de studenți trebuia de-acuma, trebuia să treacă la limba română. Eu țin minte asta, aicea la spitalul republican țin minte, Moșneaga a venit și ne spunea că el a trecut toate în limba română. Era târziu asta. Și acuma există toată documentația, de exemplu, la spitalul lor, în limba română.

IC: Dar și-acuma sunt doctori care nu știu românește?

TP: Eu nu știu cum sunt aceștia acuma. De atâția ani nu mai lucrez, încât nu mai știu.

IC: Sunt care nu cunosc. Dumneavoaștră ați avut altă situație.

TP: Altă situație. Țin minte când am început să citim lecții în limba română, au apărut primele manuale în limba română, scrise cu chirilică, tipărite aicea, la „Cartea moldovenească”.

IC: Da, nu era posibil atunci să aduceți manuale din România?

TP: Era posibil, dar era chestia de scrisul chirilic atunci. Nu se putea. Noi, când traducem, ne-am folosit foarte mult de manualele românești, pentru că e o terminologie, pentru că noi tot am învățat-o în limba rusă, știți? Noi nu puteam s-o inventăm, în medicină terminologia nu se inventează, ea se traduce, există dicționare. Am și acuma dicționar medical român, am și dicționar medical rus-român.

IC: Dar, fără îndoială, dar existau și niște interdicii, adică se puteau folosi numai, nu afișat.

TP: Nu afișam asta, însă, eu să vă spun, că toți se foloseau de asta. Da ce acuma nu se folosesc?

IC: Acum da.

TP: Foarte mult.

IC: Problema e că de-acuma se recunoaște, mulți recunosc că-i o singură limbă, de fapt. Auncea se spunea că-s două oficial...

TP: Nu, atuncea nu se punea chestiunea asta (că-i o singură limbă). Noi eram încântați că se trece la limba asta. Că era foarte greu, veneau copiiiăștia de la țară, care au terminat, de-acuma erau și destiletcă moldovenești, și veneau și, era foarte greu să învețe, foarte greu. Vă închipuiți, toate obiectele să le înveți într-o limbă străină, pe care n-o cunoști. Pe urmă au început să vină copii care au învățat limba rusă la școală...

IC: Erau mai mulți de la oraș care-au învățat.

TP: Da, dar limba rusă se preda, acum chiar și la sate.

IC: Da, da în orice caz, dumneavoastră, când s-a trecut de la grafia chirilică, nu mai erați în învățământ.

TP: Nu mai țin minte, nu mai eram mi se pare. Asta a fost nu demult, de fapt, acuma anii trec așa de repede că mi-i greu să spun când era o stare și cum era. Da noi am tradus cu chirilice.

IC: Da, dar dumneavoastră puteți să comparați cum a fost situația asta – când erați dumneavoastră elevă de liceu se vorbea aicea în limba rusă, da cum e acuma-n oraș situația, cam așa este, că se vorbește rusește?

TP: Doamnă, atunci vorbeau rusește basarabienii, înțelegeți? Ei vorbeau rusește, pentru că au învățat în limba rusă sau aveau soții ru-soaice sau chestii de astea. Din aceste motive, nu putea să vorbească cu soția lui în limba română. Însă, copiii lor toți vorbeau în limba română, învățau la școală, foarte bune școli erau și era altă atmosferă, știți. Pe urmă, în anul 38 a venit general de corp de armată Ciupercă. Și Ciupercă a comandat ca să fie numai în limba română, pentru că la Chișinău, în tramvai se vorbea rusește, pe stradă se vorbea rusește, vânzătorii vorbeau rusește, tot ce vreți. Și Ciupercă a spus: vorbiți numai românește. Și Ciupercă, când a dat ordinul acesta, era ceva grozav, știți, că pe stradă puteau să te rețină, să te ducă la comisariat să te întrebe, de ce vorbești în limba rusă? Până acolo s-a ajuns, așa că s-a făcut foarte precaută lumea, însă erau cercuri unde se vorbea și mai departe. Limba rusă, se vorbea, se vorbea limba literară rusă, pentru că toți acei care vorbeau limba (literară) rusă erau cu școli rusești, cu facultăți rusești, nu erau ca (cei care au năvălit) acum, mai târziu.

IC: Ei, și limba română cum era? Era tot limbă literară?

TP: Tot era, sigur că da, foarte frumoasă limbă se vorbea.

IC: Da acum, ce auziți cum e?

TP: Da acum, eu aud câteodată la televiziune, foarte frumoasă-i limba, nu? Mie-mi place foarte mult, foarte bine se aude și foarte bine se vorbește. Îmi face impresia că toți acei care au făcut studii la București, în Iași, facultatea, nu știu unde, care s-au întors, vorbesc foarte bine limba. Dictorii vorbesc foarte frumos, nu? Foarte frumos vorbesc: Ieri l-am ascultat pe Voronin și mi-am zis că el a făcut mari progrese, zicea așa cuvinte – o amplă dezvoltare – și chestii de astea, care nu e ceea ce-a spus el cândva, că „tăți vreau în Europa, se uită la Europa ca țachii la marcovcă”. Asta era scris în ziarul „Flux”, eu țin minte ca acum, țineți minte? „ca țachii la marcovcă”. Acuma el n-o să spună-așa ceva. A vorbit foarte frumos, cu expresii de-astea, nu că legea a fost primită, da legea a fost adoptată sau nu știu ce încă acolo și chestii de estea. Acum toți pot învăța, pot vorbi liber în limba română. Timpurile s-au schimbat și posibilități sunt multe...

Interviu relizat de Iraida CONDREA, doctor habilitat în filologie, profesor universitar.

*Prima parte a interviului a fost publicată în Dialogica, N. 1/2023, p. 134-139, link: https://dialogica.asm.md/articolePDF/Dialogica_01_2023_prodan_interviu.pdf